

Primjena Beckerova sekvencijalnog modela devijantnosti na suvremene korisnike kanabisa u Hrvatskoj

Orešković, Ivan

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:628919>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-08**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Student: Ivan Orešković

**PRIMJENA BECKEROVA
SEKVENCIJALNOG MODELA
DEVIJANTNOSTI NA SUVREMENE
KORISNIKE KANABISA U HRVATSKOJ**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

Student: Ivan Orešković

**PRIMJENA BECKEROVA
SEKVENCIJALNOG MODELA
DEVIJANTNOSTI NA SUVREMENE
KORISNIKE KANABISA U HRVATSKOJ**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: Dr.sc. Nikša Dubreta

Zagreb, 2022.

SAŽETAK

U ovom završnom radu provjerava se primjenjivost sekvencijalnog modela devijantnosti Howarda Beckera na suvremene korisnike kanabisa u Hrvatskoj. Razne promjene u društvenom pogledu na kanabis i droge općenito iznesene su u teorijskom dijelu rada. Ondje su opisani važni sociološki pogledi na planu upotrebe droga: delikventna supkultura, normalizacija upotrebe droga te moralna panika. U posebnom poglavlju je opisan sekvencijalni model devijantnosti koji je okosnica rada. Empirijski dio rada interpretira odgovore deset suvremenih korisnika kanabisa iz pet hrvatskih gradova. Beckerov bezvremenski konstrukt je postojan i danas, no podložan je promjenama koje su relevantne i za hrvatsko društvo u kojem su droge i dalje tabu tema.

Ključne riječi: sekvencijalni model devijantnosti, Howard Becker, sociološki pogledi na planu upotrebe droga, suvremeni korisnici kanabisa, Hrvatska

SUMMARY

This final paper checks the applicability of Howard Becker's sequential deviance model to modern cannabis users in Croatia. Various changes in social attitudes towards cannabis and drugs are generally presented in the theoretical part of the paper. Important sociological views on the drug use plan are described there: delinquent subculture, normalization of drug use, and moral panic. A special chapter describes the sequential model of deviance that is the backbone of work. The empirical part of the paper interprets the responses of ten modern cannabis users from five Croatian cities. Becker's timeless construct is still stable today, but it is subject to changes that are also relevant to Croatian society in which drugs remain a taboo topic.

Key words: sequential deviance model, Howard Becker, sociological views on drug use plan, modern cannabis users, Croatia

Sadržaj

UVOD	1
SOCIOLOŠKI PRISTUPI NA PLANU UPOTREBE DROGA	2
DELIKVENTNA SUPKULTURA	3
NORMALIZACIJA UPOTREBA DROGA	4
MORALNA PANIKA.....	7
SEKVENCIJALNI MODEL DEVIJANTNOSTI HOWARDA BECKERA	8
SEKVENCIJALNI MODEL DEVIJANTNOSTI DANAS	10
METODOLOGIJA I UZORAK ISPITANIKA	12
REZULTATI I RASPRAVA	13
ZAKLJUČAK	17
LITERATURA	19

Uvod

Biljka kanabis duboko je ukorijenjena u ljudsku povijest te predstavlja jedno od sredstava koje su koristile razne civilizacije. Reprezentativan primjer korištenja kanabisa seže u drevnu Kinu. Prije otprilike 2000 godina Cai Lun je pomiješao vlakna konoplje, bambus, koru bijele murve i ostale lako dostupne materijale s vodom čime je izumio papir (Abel, 1980.). Iako ne postoji konsenzus oko točnog vremena izuma papira, Cai Lunu se priznaje da je standardizirao njegovu proizvodnju, u čemu je konoplja uvelike pridonijela. Ernest L Abel u svojoj knjizi *Marihuana: The First Twelve Thousand Years* (1980.) analizira povijest čovječanstva s kanabisom, objašnjavajući načine na koje je ova biljka korištena u brojnim civilizacijama. Biljka kanabisa se kroz povijest koristila u razne svrhe, sve od pragmatičnih, preko rekreativnih pa sve do medicinskih ili ritualnih. Napretkom medicine i demokracije povećao se broj istraživanja vezanih uz kanabis. Medicinski kanabis ne predstavlja novitet u znanstvenoj zajednici, no i dalje postoje problemi s potpunom legalizacijom ove vrste marihuane. SAD je poznat po liberalnijem stavu prema marihuani, posebice medicinskoj, koja je legalna u dvije trećine država (Casarella, 2021.). Rekreativna konzumacija marihuane također nije strana, posebice u SAD-u, no i u Europi se formiraju gradovi okarakterizirani kao „prijestolnice“ marihuane. Riječ je prvenstveno o Amsterdamu i Barceloni, gradovima kojima je marihuana postala jedna od glavnih oslonaca u turizmu.

Unatoč polivalentnom karakteru, kanabis se danas prvenstveno promatra kroz prizmu ilegalnih supstanca. Točnije, promatra se njegova upotreba, koja varira od kulture do kulture, no prevladavaju pušenje marihuane i hašiša (Dubreta, 2005.). U većini svjetskih zemalja konzumiranje marihuane je ilegalna aktivnost za koju postoje strogo propisani zakoni i kazne. Ipak, od devedesetih godina prošlog stoljeća, konzumacija marihuane je u porastu u modernim zemljama, uključujući i Hrvatsku (Dubreta, 2005.). Sociološkim rječnikom, u većini svjetskih zemalja pušenje marihuane i hašiša smatra se devijantnim činom. Zbog svoje specifičnosti, marihuana je u svijetu čest predmet istraživanja, i to ne samo radi svog psihodeličnog učinka. Prema Dubreti (2005.) sociologija i srodne znanosti zainteresirane su za istraživanje društvenih, kulturnih, političkih i ostalih aspekata konzumacije kanabisa. Europski centar za nadziranje droga i ovisnosti o drogama (EMCDDA) proveo je godišnje istraživanje otpadnih voda u 82 europska grada. Kanabis je prepoznat po metabolitu THC-COOH, a Zagreb je bio prvi po konzumaciji marihuane, a procjena dnevne potrošnje iznosi

256,7 miligrama na 1000 stanovnika ([EMCDDA], 2022.). Ovaj podatak je konkretan dokaz o porastu konzumiranja marihuane u Hrvatskoj te iziskuje detaljnija istraživanja više znanstvenih disciplina. Tomu također pridodaje činjenica da je u Hrvatskoj marihuana s više od 0.2% THC –a u svom kemijskom sastavu ilegalna, odnosno tretira se kao droga.

Govoreći o sociološkim aspektima upotrebe droga, odnosno konzumiranja marihuane, neizostavan dio literature istraživanja predstavlja knjiga *Outsiders* američkog sociologa Howarda Beckera. Sekvencijalni model devijantnosti kojeg je Becker razvio u svom djelu također je temelj ovog rada. Vodeći se Beckerovim modelom devijantnosti, rad prvenstveno za cilj ima aplicirati model na suvremene korisnike kanabisa u Hrvatskoj. Također, rad uzima u obzir vrijeme nastanka Beckerove teorije te nastoji provjeriti postoje li promjene na planu sekvencijalnog modela, referirajući se na modernija istraživanja provedena uglavnom izvan Hrvatske. Kako bi produbio navedeno, dotaknut će se općenitog društvenog stanja po pitanju kanabisa. Rad je strukturiran tako da će prvotno iznijeti teorijski okvir, odnosno sociološke pojmove na planu upotrebe droga. Posebno će se usredotočiti na Beckerov sekvencijalan model devijantnosti, odnosno na njegovo ažuriranje. Pri tome će se referirati na podatke iz modernijih istraživanja koji su relevantni za sociološki pristup ovoj temi. Iznošenjem vlastitih ciljeva istraživanja, nastojat će utvrditi kako Beckerov model funkcionira danas. Potom će iznijeti osnovne podatke o metodi istraživanja, korištenom uzorku, te fenomenološko deskriptivnoj svrsi. Vodeći se Beckerovim modelom, predstaviti će rezultate kvalitativnog istraživanja koje sam proveo sa konzumentima marihuane u Hrvatskoj. Uspoređujući nalaze iz tog istraživanja s osnovnom Beckerovom teorijom utvrdit će primjenjivost modela na suvremenim korisnicima u Hrvatskoj. Zaključno, sumirat će empirijski i teorijski okvir, odnosno primjenjivost Beckerove teorije u sadašnjosti gdje konzumiranje marihuane nije isto iskustvo kao u doba nastanka tog modela.

Sociološki pristupi na planu upotrebe droga

Konzumiranje droga i njeni korisnici fenomeni su koji su unutar šire društvene zajednice uobičajeno okarakterizirani kao u najmanju ruku nepoželjni. Učinci droga, kao i ponašanje pod utjecajem istih izrazito su relativni i ovise o više čimbenika (Goode, 2019.). Definiranje droga isključivo na psihoaktivnim svojstvima je nedostavno: „*Stoga je potrebno naglasiti da su definicije droga socijalno i kulturno determinirane te da su kulturni odnosno socijalni produkti.*“ (Dubreta, 2005., str. 13). Bez sociološkog pristupa na planu upotrebe droga nemoguće je

razumjeti droge, njihovu upotrebu i karakteristike u potpunosti. Govoreći o ovom fenomenu u sociološkom kontekstu, upotreba droga čvrsto je utisnuta u sferu devijantnog ponašanja. Ovo potvrđuje tvrdnja koja pojašnjava kako je upotreba droga zasnovana na dvije karakteristike zbog kojih se proučava u kontekstu devijantnosti: upotreba određenih droga usko je povezana s kaznenim djelima, odnosno ilegalnost droge dovodi njenog korisnika u devijantno stanje kršenjem normi te ilegalnošću koja stvara socijalni pritisak (Dubreta, 2005.). Howard Becker razvio je sekvencijalni model devijantnosti kako bi dokazao da se devijantno ponašanje uči. Osim ovog pristupa, ovaj dio rada iznijet će zaključke drugih socioloških pristupa upotrebi droga: delikventna supkultura, normalizacija upotrebe droga te moralna panika. Interpretacija ovih pristupa, posebice sekvencijalnog modela predstavlja teorijsku podlogu rada.

Delikventna supkultura

Supkulture predstavljaju sociološko područje interesa dugi niz godina. Čikaška škola obogatila je znanje o ovim grupama proučavajući bande i „taksi plesačice“ ondašnjeg Chicaga. Istraživanja čikaške škole utemeljila su određene sociološke pristupe, među kojima se ističe simbolički interakcionizam, kojemu „pripada“ i Becker. Definirati supkulturu u potpunosti zahtijeva sjedinjenje više gledišta, no postoje zajedničke točke u sociološkom kontekstu. Vremenom se oblikovala sociologijska paradigma glede supkultura, odnosno definirane su određene karakteristike po kojima se supkultura prepoznaje. Prije svega, supkulture se gleda kao drugo, nešto što odstupa od šire društvene zajednice, a česti pripadnici supkulture su mladi koji su percipirani kao devijantni (Dubreta, 2005.). Ove karakteristike vidljive su i kod poimanja upotrebe droga. Dakako, to ne znači da se delikventna supkultura promatra isključivo kroz prizmu upotreba droga, no delikvencija predstavlja plodno tlo za proučavanje korištenja supstanci.

Proučavanje upotrebe droga u kontekstu devijantnosti otpočeli su Richard Cloward i Lloyd Ohlin pokušavajući unaprijediti određene aspekte Mertonova koncepta anomije (Dubreta, 2005.). Strukturalna teorija devijantnosti Roberta Kinga Mertona u odnos stavlja društveno definirane ciljeve i sredstva za dostizanje tih ciljeva. Autor Shane Blackman u svojoj knjizi *Chiling Out* navodi kako je Mertonovo poimanje devijantnosti kao proizvoda „sudara“ kulture i društva od velikog značaja za sociologiju (2004.) Osobe koje pokušavaju manipulirati ciljevima ili sredstvima stupaju u devijantno ponašanje. Osobe koje su devijantne dijele se na ritualiste, inovatore, pobunjenike i povučene. Cloward i Ohlin usredotočili su se na stupanj dostupnosti legitimnih i nelegitimnih sredstava te su tako diferencirali delikvente supkulture:

konfliktna supkultura i supkultura povlačenja znatno su ograničenije navedenim sredstvima od kriminalne supkulture (Dubreta, 2005.). Ova diferencijacija predstavlja temelj u Clowardovoj i Ohlinovoj tezi o upotrebi droga. Povlačenje usko je povezano s upotrebom droga jer se ta dva fenomena karakteriziraju kao neuspjeh u kriminalnoj, odnosno konfliktnoj supkulturi (Dubreta, 2005.). Može se reći da supkultura povlačenja predstavlja entitet unutar entiteta. Neuspjeh u kriminalnoj i konfliktnoj supkulturi dovodi u stanje povlačenja. Nadalje, Cloward i Ohlin navode važnost grupe jer smatraju da povlačenje nije samo reakcija pojedinca čime se pozivaju na teoriju diferencijalnih asocijacija Edwina Sutherlanda (Dubreta, 2005.). Za Sutherlanda je zločin, odnosno devijantno ponašanje normalna pojava koja se uči; hoće li se osoba držati normi ili će iste kršiti ovisi o okolini koja vrednuje određenu vrstu ponašanja (Carrabine, Cox, Lee, Plummer, & South, 2009.). Osim Sutherlanda, Howard Becker također navodi važnost pripadnosti grupe kad govori o korištenju marihuane i socijalnoj kontroli (Dubreta, 2005.).

Iako predstavlja dominantan sociološki pristup na planu upotreba droga, Clowardova i Ohlinova teorija analizirana je iz više izvora te postoje brojni nedostaci koji osporavaju njihovo stajalište o povlačenju i upotrebi droga. Počevši od pretjerane usredotočenosti na ulične bande, potom se postavlja pitanje o proučavanju devijantnosti kroz prizmu povlačenja, sve do povezivanja anomije i ovisnosti čime bi marihuana bila „teža“ droga od heroina ili drugih opijata, a ne smije se ni zaboraviti da se motivi za upotrebu droga ne mogu svesti samo na anomiju i povlačenje (Dubreta, 2005.). Stavivši ovu tvrdnju u kontekst Mertonove klasifikacije devijantnih osoba, povučeni nisu isključivo oni koji uzimaju drogu te motiv za korištenje iste ne mora biti isključivo neuspjeh. No, modernija vremena donose jačanje liberalnih stavova općenito, pa tako i u kontekstu upotrebe droga. Upotrebu droga, odnosno njene korisnike potrebno je razumjeti te se pojavila struja poznata kao normalizacija upotreba droga.

Normalizacija upotreba droga

Normalizacija upotrebe droga predstavlja puno zamršeniji koncept od onoga što se može iščitati iz samog naziva ovog fenomena. Marginalizacija korisnika droga u kontekstu devijantnosti predstavlja znatan društveni problem jer se korisnici ne promatraju u bilo kojem drugom kontekstu, a uz to valja napomenuti kako sve droge nisu na istoj farmakološkoj razini, a i učinci koji nastaju upotrebom variraju, kao i obilježja upotrebe droga (Dubreta, 2005.). Michael Shiner navodi kako je normalizacija predstavljala odgovor na pozitivističku

psihologiju, a glavni predstavnici ove teorije su Howard Parker, Judith Aldridge i Fiona Measham koji su utvrdili kako će adolescenti koji nisu probali drogu postati devijantnima (Drugs Use and Social Change - The Distortion of History, 2009.). Normalizacija je danas posebice vidljiva u kontekstu kanabisa koji je imao vodeću ulogu i kod nastajanja teorije normalizacije. SAD prednjači, no europski gradovi poput Barcelone i Amsterdama postaju središtima u kojima je koncept normalizacije primjenjiv. Istraživanje Petera Cohena i Arjana Sasa *CANNABIS USE, A STEPPING STONE TO OTHER DRUGS – The case of Amsterdam* proučava „odskočnu teoriju“ koja govori kako je kanabis droga koja garantira prelazak na druge, farmakološki toksičnije droge (1997.). Studija obuhvaća odraslu populaciju Amsterdama, grada u kojem osoba neće biti kriminalno procesuirana ako nema veću količinu marihuane, a većina neslužbenih izvora navodi kako policija ne reagira dok osoba ne posjeduje više od pet grama ili pet stabljika marihuane. U većini ostalih europskih gradova pojedinac s tom količinom marihuane u svom posjedu može biti kriminalno sankcioniran, i to ne samo novčano, što je vidljivo u više slučajeva u Hrvatskoj. Amsterdam predstavlja geografsko područje koje je plodno za sociološko istraživanje, pa tako navedeno istraživanje pobija poznatu odskočnu teoriju. Hipoteza kojom su Cohena i Sas htjeli potvrditi odskočnu teoriju zahtijevala je da 75% korisnika kanabisa postupi u skladu s teorijom, odnosno da putem marihuane korisnici prijeđu na farmakološki teže droge (Cohen & Sas, 1997.). Rezultati istraživanja pokazali su da se na mali broj korisnika kanabisa može aplicirati odskočna teorija, a riječ je o dijelu uzorka u kojem je korištenje kanabisa na visokoj razini (Cohen & Sas, 1997.). Drukčiji pristup lakim drogama koje je uzeo Amsterdam, odnosno Nizozemska nudi drugu perspektivu na vječiti problem „zloupotrebe“ droga.

Normalizacija se odvija na tri razine: u teorijskoj razini normalizacija predstavlja definiranje fenomena upotrebe droga prvenstveno kao društvenog problema; ideologijski normalizacija se odnosi na osjetljivo pitanje legalizacije droga te praktičnu sferu koja se odnosi na harm reduction (smanjenje štete), to jest set praktičnih strategija koje za cilj imaju smanjiti društvene i fizičke štete kod upotrebe droga (Dubreta, 2005.). Iako ovakav pristup na pitanju zloupotrebe droga predstavlja alternativno „rješenje“ koje u sebi drži potencijalne opasnosti radi krivog interpretiranja na nekoj od razina, s pravom politikom i strategijama potpuno je provedivo. Engleska liječnica Miriam Stoppard nudi diskurs u kojem bi normalizacija predstavljala smislen kut gledišta na pitanje upotreba droga: unatoč rizicima, većina droga ima ugodne učinke; potpuni prestanak upotrebe nije uvijek realističan ishod; upotreba ilegalnih supstanca nije isključivo zloupotreba droga; korištenje uvjetno rečeno „slabijih“

droga ne mora značiti korištenje drugih, štetnijih (negiranje odskočne teorije); postoji mogućnost da će mladi eksperimentirati s drogama, unatoč poznavanju rizika te valja uzeti u obzir kako su mladi sposobni odgovorno postupati s drogama (Dubreta, 2005.). I kod pristupa poznatijeg kao normalizacija kanabis je specifičan. Ranije naveden primjer Amsterdama i studije provedene u tom gradu ogledan su primjer „evolucija“ stavova društvenih zajednica o kanabisu. „Devil’s Harvest“ film je američkog redatelja Raya Testa iz 1942. u kojem je kanabis prikazan kao droga od Sotone koja uništava um mladih ljudi. Gotovo 80 godina kasnije, stav društvene zajednice prema kanabisu znatno se promijenio. Što je započelo kao interno obrazovanje o supstanci, danas je interdisciplinarno područje u kojem velik broj znanstvenika postiže konsenzus oko kanabisa kao „lake“ droge koja nema negativne učinke koji su prikazivani u ranijim desetljećima (Dubreta, 2005.). Možda i najveći razlog radi kojeg bi se trebala provesti adekvatna normalizacija jest sve veća upotreba droga, posebice među mladima. Istraživanje provedeno 2000. pokazalo je kako je kanabis najčešće korištena ilegalna droga u Škotskoj – 30% dječaka i djevojčica u dobi od 15 godina je probalo kanabis (Amos, Wiltshire, Bostock, Haw, & McNeill, 2004.). Ovaj podatak podupire tezu o normalizaciji Fione Measham, Judith Aldridge i Howarda Parkera koji navode njena glavna obilježja: dostupnost, isprobavanje, upotreba, svijest o upotrebi, buduće intencije te kulturne prilagodbe nedopuštenog (Dubreta, 2005.) Postindustrijsko društvo sa sobom je donijelo promjene u svim aspektima zajednice, pa tako i kod upotrebe droga. Ključna razlika koja karakterizira normalizaciju upotrebe droga od proučavanja ovog fenomena u kontekstu devijantnosti leži u kulturnoj prilagodbi nedopuštenog; autori uvode model rekreativne upotrebe kod koje fizička ovisnost nije toliko intenzivna (Dubreta, 2005.). Kanabis, u ovom kontekstu, ponovno predstavlja specifičnu drogu zbog koje je nužno utvrditi distinkciju između uvjetno rečeno lakih i teških droga.

Ipak, kao i većina socioloških teorija, normalizacija nalazi na dobro potkovane kritike. One se većinski odnose na teorijski okvir te sliku o podacima upotrebe droga među mladima, ali i zbog svojevrsnog stvaranja iluzije o normalizaciji jer na makro razini je i dalje prisutan negativan stav prema upotrebi droga; normalizacija je i dalje u većini zajednica teško provediva jer su one usmjerene na društvo bez droga (Dubreta, 2005.). Normalizacija predstavlja ambicioznu ideju glede stava prema upotrebi droga, no stavovi prema drogama većine država ipak je stavlja na marginu. Ostaje vidjeti hoće li vremenom ona postati dominantnom paradigmom.

Moralna panika

Termin moralna panika usko je vezan uz upotrebu droga, no nije ograničena njome. Riječ je o pojavi gdje se na temelju određenih događaja, često preuveličanih, nastoji utemeljiti stajalište kako su dijelovi društvene zajednice, određena moralna uvjerenja ili samo društvo njima ugroženi. Reprezentativan primjer moralne panike vidljiv je u posljednje dvije godine otkako je započela pandemija korona virusa. Osim u državnim vrhovima, danas veliku ulogu u širenju moralne panike ima medijski sustav. U današnjem društvu informacija predstavlja prioritet, stoga je ona podložna manipulacijama u kojima, nažalost, sudjeluje i medijski sustav.

Termin moralne panike prvi je upotrijebio Jock Young 1971. s ciljem da upozori na ulogu medija u stvaranju iluzije o društvenim problemima, a posebno se fokusirao na stereotipnu i iskrivljenu medijsku sliku pušača kanabisa (Dubreta, 2005.). Ova teorija prati razvoj medijske slobode i raznovrsnosti. Internet nudi velik broj izvora koji se bave upotrebom droga. Danas se dominantna paradigma veže uz javne, odnosno državne medije, no u stvarnosti taj termin postoji samo u teoriji. To se posebice odnosi na korištenje droga jer Hrvatska također teži ka društvu bez droga, no podatci godišnjih istraživanja govore o visokoj upotrebi s naglaskom na kanabis.

Teoriju moralne panike znanstveno je upotpunio sociolog Stanley Cohen. Analizirao je neprikladnost društvene reakcije na pojavu *Modsa* i *Rockera*, dvije supkulture u sukobu u 60-im i 70-im godinama prošlog stoljeća (Dubreta, 2005.). Supkultura „modsa“ bazirana je na modi i glazbi dok je ona „rockera“ usredotočena na motociklizam. Mediji su svojim izvještajima o ove dvije supkulture potaknuli netrpeljivost između dvije grupe čime se stvorio nasilni rivalitet. Cohen navodi kako je u ovom kontekstu moralna panika usmjerena na određene društvene tipove; u ovom slučaju ove grupe nisu promatrane samo kroz njihove incidente ili djelovanja već kao primjer svega što je pogrešno u društvu (Dubreta, 2005.). Moralna panika provođena od strane vladajućih elita sličan stav ima prema upotrebi droga. Društvo bez droga korisnike istih karakterizira kao ono drugo koje je nepoželjno. Mediji će u tome nastojati imati veliku ulogu, no ona danas nije značajna kao u ranijim vremenima. Digitalizacija svih društvenih aspekata zahvatila je sve generacije. Ipak, to ne znači da mediji nemaju moć širenja moralne panike. Korištenjem različitih (ne)etičnih tehnika i dalje mogu utjecati na ono o čemu će misliti konzumenti medijskog sadržaja. Moralna panika je čvrsto utemeljena u ćudoređe većine zemalja. Većina tako teži potpunoj apstinenciji konzumiranja

droga. Tako ona donosi više šteta nego dobra educirajući o drogama na isključivo negativnim stajalištima. Droge su supstance koje se konzumiraju sa svrhom doživljavanja određenog užitka. Stoga je potrebno razumjeti kako konzument počinje uživati u drogama, a to je jedna od zadaća sociologije. Howard Becker tako je konstruirao „uživatelja marihuane“, odnosno svoj sekvencijalni model devijantnosti. Sljedeći dio rada će svoju teorijsku okosnicu kao uvertiru u istraživanje koje nastoji provjeriti u kojoj je mjeri Beckerova teorija primjenjiva danas.

Sekvencijalni model devijantnosti Howarda Beckera

Teorije devijantnosti usmjerene su na različite aspekte takvog oblika ponašanja. Dodirna točka tradicionalnijih teorija jest promatranje devijantnosti kao ponašanje nametnuto izvana. Drugim riječima, devijantne osobe su pasivni primatelji izvanjske sile. Interakcionistička teorija ima drukčiji pogled na fenomen devijantnosti te aktere vidi kao aktivne pojedince koji imaju svijest. Unutar interakcionističke perspektive razvili su se brojni koncepti poput teorije diferencijalnih asocijacija, teorije etiketiranja te za ovaj rad relevantan koncept – sekvencijalni model devijantnosti. Taj model i teorija etiketiranja pripadaju američko. Sociologu, pripadniku simboličkog interakcionizma – Howarda Beckera.

Kapitalno djelo simboličkog interakcionizma na području devijantnosti donijelo je inovacije u tom sociološkom području, a podatci u njemu su relevantni i danas. Riječ je o ranije spomenutoj knjizi *Outsiders: Studies in Sociology of Deviance* Howarda Saula Beckera (1963.). Prije ulaska u sam koncept na kojem ovaj rad počiva, valja ga staviti u kontekst Beckerova poimanja devijantnosti. Na samom početku svog djela Becker se dotiče raznih pristupa devijantnosti te navodi kako u svima postoje nedostaci. On smatra kako društvene skupine stvaraju devijantno ponašanje definirajući pravila čije kršenje društvena zajednica karakterizira (etiketira) kao devijantno; ova teorija devijantnost ne vidi kao čin, već uspješnost apliciranja etikete na devijanta: „Devijantna osoba je ona na koju je ta etiketa uspješno primijenjena; devijantno ponašanje je ponašanje koje ljudi takvim etiketiraju.“ (Becker, 1963.). Becker je donio novo gledište u kontekstu devijantnosti – umjesto da devijantni motivi vode ka devijantnom ponašanju, Becker govori kako devijantno ponašanje kreira devijantne motive (Dubreta, 2005.). To znači da se devijantno ponašanje uči te da kroz proces učenja pojedinac definira svoj stav, perspektivu i motive prema tom činu. Taj model, poznatiji kao sekvencijalni model Becker prezentira kroz primjer pušenja marihuane.

Poglavlja relevantna za ovaj rad su *Becoming a Marijuana User* i *Marijuana Use and Social Control*, s time da je prvo okosnica rada. U njima Becker promatra korisnika marihuane kao osobu koja s vremenom nauči uživati u marihuani (Dubreta, 2005.). Da bi osoba postala uživateljom marihuane, ona mora proći tri faze. Te faze, prema Beckeru (1963.) su: učenje tehnike, učenje prepoznavanja učinaka te učenje percipiranja učinaka kao ugodnih. Bez ovih koraka, osoba ne može postati uživateljom marihuane. Učenje tehnike označava prvu fazu u postanku uživatelja marihuane. Većina početnika ne zna tehniku, misleći da se marihuana puši kao i duhanske cigarete. Becker ovdje navodi važnost sudjelovanja u grupi jer se ondje direktno ili indirektno uči pravilna tehnika pušenja marihuane (Dubreta, 2005.). Naučena tehnika je esencijalna za prelazak u ostale faze postajanja uživateljom marihuane. Nakon naučene tehnike, pojedinac mora naučiti prepoznati učinke koji se javljaju nakon konzumiranja marihuane. Drugim riječima, on mora biti sposoban diferencirati trijezno stanje od stanja u kojem je „napušten“ (Becker, 1963.). Ako korisnik bilo kakve supstance ne prepoznaje razlike između stanja kad je pod utjecajem iste i trijeznog stanja, on postaje učestali korisnik. Stoga, učenje tehnike i prepoznavanja učinaka nije dovoljno da osoba postane uživateljom marihuane. Učinci koji se manifestiraju konzumiranjem marihuane nisu nužno ugodni jer mogu rezultirati žeđu, vrtoglavicom, gubitkom dodira s vremenom... (Becker, 1963.). Tek kada osoba nauči te učinke percipirati kao ugodne, ona postaje uživateljom marihuane – ovdje je ponovno relevantno sudjelovanje u grupama u kojima se konzumira marihuana. Becker svoje teorijske tvrdnje potvrđuje intervjuima koje je provodio s glazbenicima, umjetnicima, glumcima, no i radnicima. Istraživanje je dokazalo društvenu definiranost kanabisa, a samim time i droga. Promatranje kanabisa zahtijeva socijalni kontekst. Ipak, ovim trima koracima potrebna je podloga za konzistentno konzumiranje marihuane, a ono se krije u pojedinčevoj sposobnosti da u njoj uživa unatoč socijalnoj kontroli.

Becker (1963.) navodi sljedeće oblike društvene kontrole, a oni su determinirani fazom u kojoj se osoba nalazi, odnosno je li početnik, povremeni ili stalni korisnik: ograničavanje dostupnosti i opskrbe drogom; držanje upotrebe tajnovitom od onih koji drogu ne koriste te definiranje upotrebe droga kao nešto što je nemoralno. Opskrba drogom kod početnika ovisi o situaciji u kojoj se puši marihuana, kod povremenog korisnika prisutna je veća povezanost s izvorom droge i ostalim članovima grupe u kojoj se konzumira marihuana, dok stalni korisnik ima direktnu vezu s izvorom droge (Dubreta, 2005.). Korisnici marihuane su većinom potajno devijantni jer su u strahu da će ih odbiti i marginalizirati nekorisnici (Becker, 1963.). Korisnik

radi toga mora prihvatiti situaciju te se s istom nositi. S pretpostavkom da će se razviti u iskusnog uživatelja marihuane, početnik će vremenom razviti vlastite tehnike prikrivanja konzumacije te će mu one vremenom postati svakodnevice. Posljednji oblik društvene kontrole predstavlja pitanje moralnosti.. Osim u iznimnim slučajevima, kao primjerice u Amsterdamu gdje se čitava generacija nije susrela sa zakonskom regulativom kanabisa (Cohen & Sas, 1997.), konzumiranje marihuane je devijantan čin. Stoga, on će sa sobom osim navedenih problema, nositi i pitanje moralnosti. Šira društvena zajednica osuđivat će korisnika i na moralnoj razini, stoga on mora racionalizirati konzumiranje marihuane jer će u suprotnom podleći stereotipima, odnosno njegova karijera kao uživatelj marihuane se neće nastaviti (Becker, 1963.).

Howard Becker je svojom knjigom otvorio nove sociološke poglede na pitanju devijantnosti te su one postale temeljem interakcionističkog gledišta ovog problema. Proučavajući korisnike kanabisa, pružio je novi pogled na devijantno ponašanje – ono vodi ka devijantnim motivima, a ne obrnuto. Devijantnost nije nekakva izvanjska sila, a pojedinac nije pasivni primatelj te sile. No, Beckerov sekvencijalni model devijantnosti, koji se odnosi na korisnike kanabisa, nastao je sredinom prošlog stoljeća. Svijet oko nas je potpuno drukčije mjesto, a promjene su se dogodile i na području znanosti, pa se tako i Beckerov sekvencijalni model treba ažurirati.

Sekvencijalni model devijantnosti danas

Kao što je već navedeno, glavni cilj ovog rada jest provjeriti koliko je sekvencijalni model primjenjiv na suvremene korisnike kanabisa. Prije analize intervjua sa suvremenim korisnicima kanabisa u Hrvatskoj, valja se teorijski dotaknuti istraživanja koja su nastojala ažurirati Beckerovu teoriju. Jedno od prvih istraživanja koje propituje Beckerovu teoriju, naslovljeno *Updating Howard Becker's theory of using marijuana for pleasure* usredotočeno je na prvi korak u sekvencijalnom modelu, kao i geografsko područje istraživanja. Michael Hallstone također navodi važnost doticanja dvaju činjenica kako bi se nadopunila Beckerova teorija: marihuana je nedovoljno istražena u kontekstu karijera konzumenata droga, unatoč tome što je najraširenije korištena ilegalna supstanca te činjenica da se većina istraživanja u tom aspektu fokusiraju na stalne korisnike što znači da su podatci iz velike grupe korisnika manjeg intenziteta isključeni (2002.). Beckerova teorija je snažno utkana u sociologiju devijantnosti jer je primjenjiva kroz vrijeme. Ipak, određene adaptacije su potrebne kako bi se u potpunosti obuhvatio kontekst vremena. Primjerice, Becker navodi kako je prvi korak u

postajanju uživateljom marihuane učenje tehnike te da se ta aktivnost odvija u grupi. Iako je to i dalje točna konstatacija, marihuana i njeno konzumiranje više nisu tabu kao nekad. Ona je postala dijelom kulture, čak i komercijalna te se u istraživanju navode razni izvori – kombinacija promatranja drugih i direktnog učenja, čitanjem časopisa, a većina početnika prvo se susretala s marihuanom prije nego što ju je probala (Hallstone, 2002.). Ovo istraživanje provedeno je 2002., a kanabis je danas još više komercijaliziran, posebice posredstvom Interneta. Nadalje, Becker navodi kako većina početnika ne prepozna učinke prvih nekoliko puta, no istraživanja pokazuju kako s vremenom raste broj osoba koja se intoksicira pri prvom iskustvu (Hallstone, 2002.). Ova promjena također je rezultat vremena. Načini konzumiranja marihuane danas su razni te postoji više načina samog pušenja – *bluntovi, bongovi, pajpovi...*, a i sama kvaliteta i raznovrsnost marihuane ne može biti ignorirana. Hallstone je proveo istraživanje na američkom otočju Havaji, dok je Becker svoje provodio u SAD-u. Autor navodi kako su Havaji podobniji za uzgajanje marihuane visoke potencije, a uz to marihuana nije promatrana kroz devijantnu prizmu u istoj mjeri kao drugdje (Hallstone, 2002.). Diskrepancije su također prisutne i kod učenja prepoznavanja učinaka. Becker navodi kako se efekti koji nastaju pušenjem marihuane uče direktno ili indirektno u nekakvom obliku interakcije s iskusnijim korisnicima (Hallstone, 2002.). Iako ovaj segment nije detaljno istražen, suvremeniji korisnici kanabisa ponovno brže uče prepoznati učinke. Hallstone (2002.) navodi kako su razlozi i ove pojave rast potencije marihuane i činjenica da marihuana nije devijantna kao u doba izvornog istraživanja. Ovo ponovno potvrđuje ne samo razvijanje farmakoloških svojstava marihuane, već i promjenu u socijalnom kontekstu promatranja ove droge. Osim promjena u učenju tehnike i prepoznavanju, iste su vidljive i u fazi interpretiranja učinaka kao ugodnih. Becker (1963.) je u svojoj studiji naveo da osoba neće postati uživateljom marihuane ako prepoznate učinke ne definira kao ugodne. Ta konstatacija vrijedi i danas, no uočene su promjene u prvim iskustvima koje je Becker definirao kao često neugodnima: „*Za ovaj uzorak pušača marihuane, ne samo da su znali da su napušeni bez izravnih društvenih instrukcija, već se svim ispitanicima osim dvojici odmah svidio taj osjećaj.*“ (Hallstone, 2002.). Govoreći o tehničkom aspektu postajanja uživateljom marihuane, Beckerov model je relevantan i danas. Ipak, temporalnost je utjecala na njega te je cijeli proces ubrzan. Osim noviteta na ovoj razini, promjene su se dogodile i kod pitanja socijalne kontrole. Istraživanje u Danskoj koje su proveli Järvinen i Ravvn (2013.) iznose sljedeće promjene: prvenstveno, kanabis je dostupniji jer njegovo konzumiranje nije devijantno kao prije više desetljeća; drugo, autori smatraju kako je termin stalni korisnik preširok, stoga predlažu dva tipa stalnog korištenja: jedan gdje se konzumira radi društvenog konteksta koji

se povezuje s pripadnosti grupi konzumenata te individualistički tip u kojem pojedinac konzumira marihuanu prvenstveno radi vlastitog užitka; promjene su potom vidljive i kod manje stigmatizirajućeg pogleda na konzumiranje marihuane kojeg imaju društvene zajednice; autori još iznose reverzibilnost Beckerove konstatacije da korisnik vremenom racionalizira konzumaciju, no liberalniji stavovi današnjice pokazuju kako početnici entuzijastično kreću s konzumacijom te da se njihov stav mijenja onda kada marihuana počne negativno utjecati na njihov život.

Sekvencijalni model predstavlja važan sociološki konstrukt za promatranje devijantnosti. To dokazuje činjenica da je i dalje relevantan izvor literature, i to ne samo za sociološka istraživanja. Ipak, iako u velikoj mjeri prolazi test vremena, navedena istraživanja pokazuju kako su potrebne određene modifikacija modela. Istraživanja ovog konteksta u Hrvatskoj nisu česta. Liberalniji zakoni glede kanabisa u visoko razvijenim svjetskim zemljama nisu zahvatili Hrvatsku, barem ne još, u tolikoj mjeri. Rekreativna upotreba zakonom je zabranjena te predstavlja devijantan čin. Ipak, konzumacija kanabisa je na vrhuncu zadnjih nekoliko godina. Stoga, ovaj rad nastoji provjeriti jesu li vidljive slične promjene kod suvremenih korisnika kanabisa u Hrvatskoj. Prije samog iznošenja rezultata i rasprave, sljedeći dio rada iznijet će podatke o metodi i uzorku provedenog istraživanja.

Metodologija i uzorak ispitanika

Provedeno je kvalitativno istraživanje u svibnju 2022. Uzorak ispitanika je neprobabilistički, a korištena je *snowball* metoda uzorkovanja. Ispitanika je bilo deset ($M=7$, $\check{Z}=3$) u dobi od 20 do 23 godine. Ispitanici dolaze iz Zagreba, Siska, Splita, Šibenika te Vukovara. Svi ispitanici pripadaju Beckerovoj kategoriji uživatelja marihuane, odnosno svi ispitanici su sposobni koristiti marihuanu s užitkom, čin koji Becker definira kao neusiljen (1963.). Fenomenološka istraživanja za cilj imaju iznijeti iskustva više pojedinaca s određenim fenomenom ili pojavom (Creswell, 2007.). Na toj konstataciji počiva i ovo istraživanje. Zbog svoje fenomenološko – deskriptivne svrhe, a i činjenice da se radi o kvalitativnom istraživanju, korištena je metoda intervjua. Intervjui su polustrukturirani, a sastoje se od pet pitanja koja su nastojala usmjeriti ispitanike da na što većoj razini transparentnosti prenesu svoja iskustva. Pitanja se odnose na prvo iskustvo s marihuanom, preferira li osoba konzumirati marihuanu sama ili s više osoba, osobine asocijacije na marihuanu, idealan broj ljudi prilikom konzumiranja te frekventnost konzumiranja. Petero ispitanika konzumira marihuanu svaki

dan, dvoje nekoliko puta tjedno, također dvoje nekoliko puta godišnje, dok jedan ispitanik navodi kako konzumira nekoliko puta mjesečno. Razlog ispitivanja stalnih i povremenih korisnika jest definirati razliku (ako postoji) u postajanju uživateljom marihuane, kao i aspektima užitka koje ispitanici subjektivno iznose. Intervjui u trajanju od oko 15 minuta snimljeni su putem diktafona te su pretvoreni u tekstualnu formu, odnosno transkripte, na koje ću se pozivati u sljedećem poglavlju ovog rada. Ispitanici su prije samog početka intervjua usmeno potvrdili svoje dobrovoljno sudjelovanje te su adekvatno obaviješteni o svojim pravima i privatnosti, kao i o povratnim informacijama. Ono što također valja napomenuti, kada se govori o etičnosti istraživanja, jest da korisnici kanabisa općenito mogu biti svrstani u ono što John W. Creswell naziva interpretativnim zajednicama (2007.). Njih šira društvena zajednica promatra kao „drugo“, a to je u kontekstu korištenja kanabisa (i droga općenito) u Hrvatskoj itekako postojan trend, unatoč sve većoj normalizaciji njegove upotrebe. Iako ovaj rad za primarni cilj nema predstaviti korisnike kanabisa kroz prizmu marginalizirane grupe, on se vodi načelima koje navodi Creswell (2007.), a ona se odnose na tretiranje ispitanika s poštovanjem, odnosno ispitanike se ne diskreditira na bilo kojoj osnovi. Vodeći se tim načelima, glavna zadaća istraživanja jest provjeriti u kojoj razini je primjenjiva Beckerova teorija na suvremene korisnike kanabisa u Hrvatskoj, odnosno gdje je došlo do najvećih promjena.

Rezultati i rasprava

Ranije opisan sekvencijalan model se sastoji od tri koraka kroz koje pojedinac mora proći kako bi postao uživateljom marihuane. Pojedinac prvenstveno mora naučiti tehniku pušenja, potom mora biti sposoban prepoznati učinke te na posljetku iste definirati kao ugodne (1963.). U pravilu, to je proces koji traje određeni dio vremena. Prema Beckeru (1963.) osoba neće uspjeti ući u stanje u kojemu je „napušena“ pri prvom susretu s pušenjem marihuane te uobičajeno treba više pokušaja kako bi doživjela takvo iskustvo koje se manifestira socijalnom interakcijom. Analiziranjem intervjua vidljive su značajne promjene upravo kod prvog iskustva s marihuanom te je s toga najveće usredotočenje stavljeno na interpretaciju tih odgovora. Dakako, valja uzeti u obzir promjene u aspektima konzumiranja marihuane. Hallstone (2002.) navodi kako je marihuana danas znatno jače potencije, razvijeni su drukčiji načini konzumiranja te je sve veća dostupnost farmakološki intenzivnijih vrsta marihuane. Ipak, u ovom istraživanju svi ispitanici su pri prvom konzumiranju pušili *joint* u obliku

smjese duhana i marihuane što predstavlja jedan od najčešćih načina pušenja (Klarić, 2007.). Kao što je navedeno, primarno usredotočenje je na prvim iskustvima ispitanika iz kojih se dalo iščitati dosta promjena vezanih uz Beckerovu teoriju. Od deset ispitanika, njih šest prijavljuje kako su se pri prvom iskustvu s konzumiranjem marihuane napušili, dok je jedan ispitanik koji to nije doživio pri prvom iskustvu navodi kako je već sljedeći put stupio u stanje u kojemu je prepoznao da je napušten. Ova promjena u kontekstu Beckerove teorije pripisuje se ranije definiranim novinama u kontekstu konzumiranja marihuane. Osoba danas ima više izvora kojima se može poslužiti kako bi se informirala o bilo čemu zahvaljujući Internetu. Beckerov proces se dodatno ubrzao, što je najbolje vidljivo u prvom iskustvu s marihuanom jednog ispitanika:

„Nismo imali nikakve, kako da kažem, iskustva s time, tako da to nismo znali smotati. Kad smo završili s tutorialom na YouTubeu, nekako smo uspjeli to smotat, mislim, kako je to moglo izgledati nakon prvog puta, jel? Tako da eto, to smo završili sa konzumiranjem, pušenje, kako bi se reklo i otišli smo na kavu u kafić. Sad, u tom kafiću, bila su ona svjetla kao u svakom kafiću po noći. Bilo je vrijeme Božića, ako se ne varam. Znači, bilo je onako, okićene ulice i sve. I sjećam se da u tom trenutku, je na prvu bilo malo muka, iskreno bilo mi je muka i znoj me oblijevao, ali to je trajalo svega pet minuta... Ovaj, znači, smirilo me to što smo sjeli u kafić i popio sam tekućine. To me, ajmo reć, malo vratilo. Ali, u potpunosti me on (prijatelj) vratio sa svojim forama. Sjedili smo u kafiću i smijali smo se i ja mislim da je 99 posto to razlog zašto me to i opustilo jer sam se osjećao opušteno u tom okruženju te osobe, tako da... Poslije te mučnine, zašto sam nastavio dalje, poslije te mučnine je nastupila samo opuštenost. Kao da su mi svi problemi iz života otišli na taj period dok je to trajalo.“

Ovdje je vidljivo da je pojedinac prošao kroz brojne faze pri svom prvom iskustvu. Mučnina koju pojedinac navodi spominje se i u Beckerovom djelu, a autor navodi kako pojedinac mora definirati učinke koji su po prirodi neugodni kao nešto u čemu uživa (1963.). Ostali ispitanici koji su se uspjeli napušiti u svom prvom (ili drugom) iskustvu s marihuanom također navode slične neugodne fiziološke pojave, no samo jedna ispitanica navodi kako joj je prvo iskustvo bilo u potpunosti neugodno. Navedeni ispitanik nije morao proći kroz faze u periodu u kojem to Becker smatra, a osim ranije navedenih razloga, ubrzanje ovog procesa se događa i zbog Interneta, odnosno društvenih medija. Dakle, osim farmakoloških svojstava i činjenice da je pušenje marihuane manje devijantno, povećala se ne samo dostupnost droge, već informacija o njoj. Osoba danas ne mora istraživati znanstvene članke ili knjige, već s nekoliko pritisaka na svom elektroničkom uređaju ona može doći do informacija za koje Becker (1963.) navodi

kako se uče socijalnom interakcijom. Općenita rasprostranjenost i dostupnost droge dodatno potvrđuju ležeran karakter uživanja marihuane koja zbog manje devijantnosti danas ne predstavlja uzbudljivo iskustvo kao nekada. To se ponovno da iščitati iz prvog iskustva jednog ispitanika:

„Prvo iskustvo je bilo sa 15 ili 16 godina. Atmosfera je bila poprilično ugodna... znači, ništa posebno. I ljude sam poznavo... Uglavnom, određena stresna situacija kojoj je, kao, to bio izlaz ponuđen od strane glupo prijatelja... i onda, ajmo reć... nikakvo osviještenje šta je to zapravo... sa time šta je to zapravo. Puka glupost na preporuku. Bilo mi je okej, malo sam se čudno osjećao, suha, kao, usta... malo čudnija svjetla... više se smijo, ništa drugo, kao, bezazleno. Stres je nestao..., a osim toga, ništa drugo.“

Nadalje, uočljivo je kako je i dalje sudjelovanje u grupi od velike važnosti, no ne prvenstveno radi učenja koraka. Važnost sudjelovanja u grupi se također može iščitati iz prvih iskustava. Osim ranije navedenog ispitanika koji je opisao kako mu je prijatelj pomogao pri uživanju u *marihuani*, još jedan ispitanik koji se nije napušio navodi kako mu je unatoč tome iskustvo bilo ugodno:

„Nije mi bilo ništa, al iskustvo ko iskustvo s ekipom mi je bilo predobro.“

Ono što dodatno pridonosi novom definiranju važnosti sudjelovanja u grupi nalazi se u odgovorima ispitanika kod pitanja o tome preferiraju li konzumirati marihuanu sami ili s više osoba, a posebice kad ih se pita koji im je idealan broj osoba pri konzumiranju. Devet ispitanika navodi kako preferira konzumirati marihuanu s više osoba. Njih sedmero navodi kako isključivo preferira konzumaciju s više osoba, dok dvoje ispitanika navodi kako rijetko preferiraju konzumirati sami. Preostali ispitanik navodi kako nema preferenciju te da sve ovisi od situacije. Ispitanici svoju preferenciju obrazlažu time što navode kako marihuanu promatraju kao društvenu drogu te ju povezuju s korištenjem sebi bliskim osobama, a važnost grupnog sudjelovanja najbolje ilustrira citat jednog ispitanika:

„U društvu. Zapalija san sam možda četiri, pet puta i... nije mi.. nije mi baš zanimljivo jer nemaš šta... nemaš, ono, nikakav kontakt s nikin socijalni, a osjećaš, ono... high i ono, ne znan, sporije vrime prolazi. Ne osjećaš se u skladu sa... ne znan, ono, glupo zvuči, al osjećaš se ki, ono, da si odvojen od okoline, kužiš?“

Oni koji su ušli u dublju analizu svoje preferencije opisivali su njima vlastite ugodne doživljaje pri konzumaciji s više osoba. Poveznicu koju ispitanici konstruiraju opisuje citat ispitanika koji isključivo koristi marihuanu u društvu, a također se uspio napušiti pri svom prvom iskustvu:

„I, nikad mi nije palo napamet, e, idem si ja sad smotat frulu, idem sam, idem se opustit, idem se znaš ono.. apsolutno nikad... znači... Taj aspekt društva vežem s marihuanom, kao što marihuanu vežem s aspektom društva, jel tako...“

Očigledno je da korisnici kanabisa vrednuju grupu jer marihuanu na slične načine definiraju kao društvenu supstancu. Važnost grupe nadalje se nadograđuje pitanjem o idealnom broju osoba pri konzumiranju marihuane. Slojevitost uživanja u marihuani Većina pojedinaca (njih osam) nije navelo više od pet ljudi, jedan ispitanik nije mogao definirati jer je uvijek pušio s različitim brojem ljudi, a preostali navodi kako mu je uvijek ugodno, neovisno o broju ljudi. Među ispitanicima čiji odgovori nisu prelazili pet osoba našle su se zanimljive interpretacije. Oni navode kako se u slučaju kad je previše ljudi ne mogu adekvatno posvetiti svima te smatraju da time pati komunikacija: Sudjelovanje u grupi je iznimno važan aspekt, no grupa više ne predstavlja isključiv izvor učenja. Ispitanici koji su se uspjeli napušiti prvi put prošli su kroz sve tri faze Beckerova modela u iznimnom kraćem vremenu nego što izlaže izvorna teorija. Može se reći da je danas pojedinac znatno informiraniji o iskustvima u koja ulazi, što nije iznimka ni za konzumiranje marihuane. Sudjelovanje u grupi prvenstveno predstavlja osjećaj sigurnosti i ugodnosti, što dodatno pospješuje „prolazak“ kroz korake sekvencijalnog modela. Becker (1963.) navodi termin stalni korisnik koji predstavlja stadij u kojem je on istinski postao uživatelj marihuane. Noviji autori navode kako je taj termin preširok te se on treba podijeliti na korisnika koji konzumira radi vlastite želje da se intoksicira te na korisnika koji konzumira radi društvene situacije (Järvinen & Ravvn, 2013.). U ovom istraživanju je ispitana frekventnost svakog pušača radi korelacije s asocijacijama, odnosno aspektima uživanja. U ranijem poglavlju je opisano je koliko frekventno ispitanici konzumiraju marihuanu. U odgovorima na pitanje o asocijacijama na konzumiranje marihuane vidljivo je kako pojedinci konzumiranje marihuane vezuju uz ugodno druženje s prijateljima. Osam pojedinca konzumaciju povezuje s grupnim aktivnostima i to navode u pozitivnom kontekstu, jedna ispitanica navodi kako se osjeća bolje (individualistički orijentirano), dok jedan ispitanik navodi kako ima negativne asocijacije jer smatra kako je marihuana postala jedini razlog okupljanja s prijateljima. Iako svi pojedinci koji konzumiraju marihuanu svakodnevno njeno konzumiranje povezuju s ugodnim druženjem s prijateljima, slični odgovori su vidljivi i

kod povremenih korisnika. Oni nisu razvili devijantnu karijeru kao stalni korisnici, ne samo da su sposobni prepoznati učinke marihuane kao subjektivno ugodne, već ispunjavaju i prethodne korake sekvencijalnog modela. Becker (1963.) navodi kako je devijantnost proces koji se uči te obično traje određeno vrijeme. Od izvorne studije prošlo je više od pola stoljeća te je logično da su se dogodile promjene oko pitanja marihuane. Ispitanici korake uče mnogo brže i to ne isključivo iz socijalnih interakcija, a veliku ulogu igra Internet i društveni mediji. Prva iskustva ispitanika optimalno predstavljaju ubrzanje učenja devijantnog ponašanja. Unatoč tome, oni i dalje vrednuju grupu, no radi drugih razloga koji su većinski na dubljoj razini od same konzumacije marihuane. Stalni i povremeni korisnik sposobni su detaljno pojasniti učinke marihuane za koju kažu kako je društvena droga. Kad se govori o njenom devijantnom statusu u Hrvatskoj (gdje je ilegalna droga), dva ispitanika su zanimljivo interpretirala svoje asocijacije. Marihuanu poistovjećuju s odlaskom na piće, odnosno uobičajeno druženje te im je ona u tom kontekstu sasvim normalna pojava. Iako su promjene kod sekvencijalnog modela evidentne i u Hrvatskoj, potrebno je provesti detaljnije istraživanje s većim uzorkom. Unatoč manjem uzorku, geografska rasprostranjenost ispitanika može poslužiti kao dobra podloga za dolazak do šire slike po pitanju kanabisa u Hrvatskoj.

Zaključak

Sekvencijalni model devijantnosti Howarda Beckera predstavlja jedan od najvažnijih konstrukata interakcionističke perspektive po pitanju devijantnosti. Becker (1963.) navodi kako devijantni motivi ne vode ka devijantnu ponašanju, već je reverzibilno. Vođen takvom konstatacijom, on je stvorio sekvencijalni model devijantnosti koji nalaže kako je devijantno ponašanje proces koji se uči. Kao primjer navodi uživanje u marihuani, za koje navodi tri koraka: učenje tehnike pušenja; učenje prepoznavanja učinaka te učenje uživanja u istima (Becker, 1963.). Beckerov pogled na devijantnost nastao je sredinom 20. stoljeća kad su društvene zajednice na većini razina bile znatno drukčije od današnjih. To je posebice vidljivo kod droga općenito, pa tako i kanabisa.

U teorijskom dijelu rada izneseni su prominentni sociološki pristupi o upotrebi droga: delikventna supkultura; normalizacija upotreba droga te moralna panika. Samim postojanjem više pristupa u sociologiji o ovom pitanju dolazi se do zaključka da su droge prvenstveno

važan društveni entitet jer droge postoje otkako postoji i društvo. U ostatku teorijskog dijela rada predstavljen je sekvencijalni model devijantnosti Howarda Beckera. Kako je riječ o modelu starom više od pola stoljeća, u sljedećem poglavlju rada izneseni su suvremeniji pogledi na sekvencijalni model koji se temelje na modernijim istraživanjima uživanja marihuane. Sumirajući ta istraživanja zaključuje se kako je Beckerov model i dalje postojan, no postoje noviteti i promjene koje su ponajviše vidljive u brzini postanka uživateljom marihuane. Promjene su također vidljive i kod sudjelovanja u grupi koje nema isto značenje danas i u šezdesetim godinama prošlog stoljeća. Konzumiranje marihuane također je zahvaćeno društvenim promjenama koje su se dogodile od nastanka Beckerove teorije.

Kako bi se dobila skica koliko je primjenjiv sekvencijalni model devijantnosti na suvremene korisnike kanabisa u Hrvatskoj, provedeno je kvalitativno istraživanje u obliku polustrukturiranih intervjua. Primarno usredotočenje odnosilo se na prva iskustva ispitanika s marihuanom. Iz tih odgovora vidljivo je kako se sekvencijalni model, koji uključuje tri koraka koja se uče kroz vrijeme (Becker, 1963.), prvenstveno promijenio u vremenskom aspektu. To se nadovezuje na ulogu sudjelovanja u grupi te se određeni koraci u sve više slučajeva „preskaču“ te se sve više pojedinaca uspijeva napušiti pri prvom iskustvu s marihuanom. Razlozi ovog noviteta navedeni su u teorijskom dijelu rada, a tiču se promjene u društvenom percipiranju marihuane te boljoj kvaliteti ove supstance (Hallstone, 2002.). Iako uloga grupe više nije edukativna, ona i dalje predstavlja sigurno okruženje za konzumaciju većina ispitanika konzumiranje marihuane povezuje s ugodnim druženjem s njima dragim osobama. Marihuanu percipiraju kao „društvenu drogu“. Uloga grupe je dodatno produbljena ispitivanjem asocijacija na konzumaciju marihuane te idealnim brojem ljudi pri istoj.

Zaključuje se kako je Beckerov sekvencijalni model devijantnosti bezvremenski konstrukt jer pojedinac svakako mora proći definirane korake kako bi postao uživatelj marihuane. No, promjene u društvenom pogledu na marihuanu, odnosno umanjivanje njene devijantnosti, kao i dostupnosti iste utjecali su prvenstveno na vremensku sferu postajanja uživateljom marihuane. Dakako, ne smije se ignorirati ni raznolikost same biljke, odnosno *strainova* koji su se razvili. Marihuana i ostale supstance uvelike su prisutne i u hrvatskom društvu. To potvrđuju ranije navedeni podatci o konzumiranju marihuane u europskim gradovima koje na godišnjoj bazi provodi Europski centar za nadziranje droga i ovisnosti o drogama. Iz godine u godinu vidljivo je kako se droge, pa tako i marihuana, u Hrvatskoj konzumiraju u prilično velikim količinama. Stoga se postavlja pitanje je li društvo bez droga prema kojem teži i Republika Hrvatska uopće moguće? Iz provedenog istraživanja, unatoč manjem uzorku, može

se zaključiti kako su suvremeni korisnici kanabisa uvelike upoznati s tom biljkom i njenim konzumiranjem. Potencijalna buduća istraživanja s većim uzorkom i opsežnijim instrumentima mogu otvoriti nove načine gledanja na konzumiranje marihuane te supstanca općenito, no i dodatno educirati hrvatsko društvo o drogama sa sociološkog stajališta.

Literatura

1. [EMCDDA], E. M. (Ožujak 2022.). *European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction*. Preuzeto 5. Travanj 2022. iz Wastewater analysis and drugs — a European multi-city study: <https://www.emcdda.europa.eu/about-HR>
2. Abel, E. L. (1980.). *Marihuana: The First Twelve Thousand Years*. New York: Plenum Press.
3. Amos, A., Wiltshire, S., Bostock, Y., Haw, S., & McNeill, A. (Siječanj 2004.). "You can't go without a fag... you need it for your hash" - a qualitative exploration of smoking, cannabis and young people. *Addiction*, str. 77-81.
4. Becker, H. (1963.). *Outsiders: Studies in Sociology of Deviance*. London: Free Press of Glencoe.
5. Blackman, S. (2004.). *Chilling Out - The cultural politics of substance consumption, youth and drug policy*. Maidenhead: Open Press University.
6. Carrabine, E., Cox, P., Lee, M., Plummer, K., & South, N. (2009.). *Criminology - A sociological introduction*. New York: Routledge.
7. Casarella, J. (18. Prosinac 2021.). *webmd.com*. Preuzeto 4. Travanj 2022. iz <https://www.webmd.com/a-to-z-guides/medical-marijuana-faq>
8. Cohen, P., & Sas, A. (1997.). CANNABIS USE, A STEPPING STONE TO OTHER DRUGS - The case of Amsterdam. 1-23. Amsterda,.
9. Creswell, J. W. (2007.). *QUALITATIVE INQUIRY & RESEARCH DESIGN : Choosing Among Five Approaches*. London: Sage Publications.

10. Dubreta, N. (2005.). *DRUŠTVO I ODNOS PREMA DROGAMA*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
11. Goode, E. (2019.). *Drugs in American Society*. New York: McGraw-Hill Education.
12. Hallstone, M. (1. Prosinac 2002.). Updating Howard Becker's theory of using marihuana for pleasure. *Contemporary Drug Problems*, str. 821-844.
13. Järvinen, M., & Ravvn, S. (2013.). Cannabis careers revisited: Applying Howard S. Becker's theory to present.day cannabis use. *Elsevier*, str. 133-140.
14. Klarić, D. (2007.). *Droga (ne)rješiv problem*. Zagreb: Dvotočka.
15. Shiner, M. (2009.). *Drugs Use and Social Change - The Distortion of History*. London: PALGRAVE MACMILLAN.